

Викл. Яковенко Р.В., студ. Полоз К.Ю.

Кіровоградський національний технічний університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто причини дестабілізації банківського сектору України, проаналізовано показники стану діяльності банків в Україні. Проведено аналіз поглядів провідних економістів стосовно проблем банківського сектору, визначено шляхи їх подолання.

Ключові слова: банківська система, ліквідність, криза, економічна політика, нормативна база, стратегія розвитку.

I. Вступ. Кризовий період 2008-2009 років характеризувався для світової економіки, зокрема економіки нашої держави, значним спадом виробництва, зниженням рівня ділової активності, зайнятості населення та інвестування, виявленням нових проблем неефективного регулювання економіки з боку держави та зниженням суспільного добробуту населення загалом. Криза торкнулась усіх секторів економіки, у тому числі й банківської сфери [1, С.49].

Розвинута банківська система є необхідною умовою нормального функціонування економіки, тобто функціонування суб'єктів господарської діяльності та державного бюджету. Лише через досконалу банківську систему можна здійснити реструктуризацію економіки в цілому. Крім того, надійний і розвинений банківський сектор відіграє надзвичайно важливу роль у стабілізації економіки країни. Без залучення коштів населення у банківський сектор неможлива фінансова санація підприємств, які потребують фондів для функціонування і реструктуризації.

Головними причинами неплатоспроможності банків у країнах з перехідною економікою є погана якість активів, успадкованих від командної економіки, і безперервна видача нових позик, які не сплачують вчасно [2, С.133].

Значний внесок у розробку питань теорії і практики функціонування банківської системи здійснили зарубіжні вчені: Дж. М. Кейнс, Й. Шумпетер, М.

Фрідмен. Означеній тематиці присвячено праці вітчизняних вчених-економістів, зокрема: О. Барановського, А. Гальчинського, О. Дзюблюка, Б. Івасіва, В. Лисицького, І. Лютого, Б. Луціва, В. Міщенко, А. Мороза, Л. Примостки, М. Пуховкіної, М. Савлука. Недостатньо чітко до сьогоднішнього дня були сформовані ключові, визначальні проблеми функціонування банківського сектору України, що й зумовлює актуальність та наукову новизну запропонованого матеріалу, зокрема в практичному аспекті.

II. Постановка завдання. Метою статті є визначення фундаментальних проблем банківського сектору України, шляхом їх абстрагування від інших економічних проблем та виявлення перспективних шляхів їх подолання.

III. Результати. Українська банківська система побудована відповідно до принципу дворівневості, який передбачає чітке розмежування сфер діяльності центрального (Національного банку України) і комерційних банків. Сьогодні практично усі банки України (крім НБУ та Ексімбанку) належать до корпоративного сектора банківської системи. Серед них, як за кількістю, так і за обсягами операцій, провідне місце посідають комерційні банки [3, С.220].

На початок 2010 року в Україні зареєстровано 197 банків, з яких 182 здійснювали діяльність. Шість банків були виключені із державного реєстру за останній рік, тоді як ще 14 банків знаходяться на стадії ліквідації. У 11 банках функціонувала тимчасова адміністрація НБУ. Сукупні активи банківського сектору на початок 2010 року склали 873,4 млрд. грн., чистий відсотковий дохід – 53,7 млрд. грн., чистий комісійний дохід – 13,1 млрд. грн. В той же час, чистий збиток банків за рік перевищив 30 млрд. грн [4, С.155].

Банківська система України сьогодні вважається одним із найрозвинутіших елементів господарського механізму, оскільки її реформування було розпочато раніше за інші сектори економіки, що визначалося ключовою роллю банків при вирішенні завдань переходу до ринку. Нинішні показники діяльності у банківському секторі країни значно кращі за ті, які спостерігалися у минулі роки.

Проте, незважаючи на усі позитивні зрушення, банківський сектор України залишається на сьогодні недосконалим, і не відповідає вимогам реальної конкурентоздатності економіки. В результаті український банківський сектор не виконує ефективно своїх функцій, якими є:

- мобілізація грошових ресурсів на вклади від клієнтів;
- надання клієнтам позик і створення нових платіжних засобів;
- здійснення розрахунків між клієнтами [5, С.312].

Аналіз стану банківського сектору української економіки дає можливість виявити декілька проблем, вирішення яких сприятиме підвищенню конкурентоздатності українських банків і створення в країні банківської системи світового рівня. Такими проблемами є:

1. Низька якість банківських активів, включаючи значний обсяг і питому вагу простроченої заборгованості. В 2009 році, січні-березні за даними Національного банку України, депозити населення зменшились на 11,5%, депозити підприємств – на 15,2%. У деяких фінансових організаціях депозитні портфелі зменшились майже вдвічі. Обсяг проблемної заборгованості разом зріс з 2,27% в січні до 3,68% в березні, а за експертними оцінками – з 10-12 до 15-20%. За даними Нацбанку, за перший квартал обсяг прострочених кредитів зріс на 55,18%, досягнувши 27,955 млрд. грн., або 4-5% від обсягу кредитів, наданих на споживчі цілі. За неофіційними оцінками, до проблемних можна віднести майже 20% кредитів [6, С.4].

2. Загальне зниження ліквідності банківських активів. На початку 2009 року спостерігалось істотне погіршення платоспроможності значної кількості банків, що було спровоковане перш за все відтоком депозитів і зниженням ліквідності робочих активів.

3. Низька довіра до банківської системи. При цьому дії НБУ (як фінансова, так і нормативна підтримка) дозволили підтримати платоспроможність низки банківських установ лише на мінімально необхідному рівні. Рівень недовіри до вітчизняних банків зараз перевищує 80% [2, С.134], тоді як ще три роки тому більше половини громадян України

довіряли банківським установам. Якщо на сьогодні люди і відважуються нести гроші до банку, то залишають їх лише на рахунках до запитання. Так, наприклад, в УкрСиббанку більшість клієнтів користуються депозитом «Активні гроші», що дозволяє зняти кошти без будь-яких проблем у будь-який час.

4. Вразливість банківської системи до валютно-курсової політики в країні. Дії регулятора щодо стабілізації ситуації на валютному ринку країни мали короткостроковий ефект, в той же час схильність банків до валютного і кредитного ризиків залишається значною, зважаючи на поточну валютну структуру активів банківської системи.

5. Нестабільність та недосконалість нормативно-правового забезпечення, що не дозволяє відновити довіру до банківських установ, а також забезпечити ефективне функціонування усієї економіки країни.

Для розв'язання наведених проблем необхідно здійснити такі заходи:

- розширити мережу комерційних банків в інших регіонах країни;
- знизити відсоткову маржу комерційних банків;
- розробити механізм розмежування банківських фінансів і урядових фінансів;
- позбавити уряд можливості брати у Національного банку України та комерційних банків гроші в кредит чи то у прямій, чи то у завуальованій формах, під виглядом первинної емісії облігацій внутрішньої державної позики;
- уряд повинен функціонувати на основі самозабезпечення, а не паразитувати на примусово здешевлених кредитних ресурсах Нацбанку і комерційних банків;
- Кабінет Міністрів повинен здійснювати фінансово-економічну політику, спрямовану на підвищення ефективності державних підприємств;
- удосконалити податкову систему країни;
- ввести єдині загальнодержавні реєстри рухомого і нерухомого майна;
- ввести спрощену процедуру банкрутства підприємств;
- розвивати та стимулювати приватну власність;

- оптимізувати ризик-менеджмент;
- швидкими темпами проводити реорганізацію, об'єднання або ліквідацію проблемних банків;
- налагодити роботу Фонду гарантування вкладів населення та зробити її ефективною;
- розвинути мережу різноманітних навчальних закладів, центрів підготовки та перепідготовки фахівців для роботи у банківських установах;
- створити сприятливий інвестиційний клімат, атмосферу масового інвестування в українську економіку;
- збільшити кількість та підвищити якість банківських послуг на основі використання сучасних технологій і обладнання;
- впроваджувати нові банківські продукти;
- запровадити цілодобове надання банківських послуг у комерційних банках;
- розвивати кредитування малого бізнесу;
- розвивати взаємовідносини банків з клієнтами;
- сформувати та підтримувати режим справедливої конкуренції як у банківському, так і в реальному секторах економіки;
- зміцнювати фінансовий потенціал шляхом залучення нових акціонерів та збільшувати капітал за рахунок розширення клієнтської бази;
- розвивати методологію прогнозування попиту на кредити, ризиків інвестиційно-кредитної діяльності в умовах невизначеності;
- розробити довгострокові стратегії із застосуванням міжнародного досвіду та національних особливостей і специфічних характеристик кожного банку;
- розвивати і надалі удосконалювати законодавство і нормативну базу;
- підвищити рівень інформаційного забезпечення діяльності комерційних банків;
- удосконалити державний контроль і нагляд, зокрема за проблемними банками;

- сформувати нову, ринкову психологію людей та довіру в них до банківської системи [4, С.46].

IV. Висновки і перспективи подальших досліджень. На стан банківської системи впливають численні фактори – зовнішні, внутрішні, економічні, неекономічні, викликаючи велику кількість серйозних проблем, які стоять на заваді підвищення конкурентоспроможності банківського сектору в Україні.

Проте проблеми, які стоять перед українськими банками, не є неподоланими. Вони потребують лише формалізації і цілеспрямованої роботи як органів державної влади, так і самих комерційних банків. Професіоналізм і накопичений практичний досвід більшої частини теперішніх працівників банківської сфери дозволяють сподіватися, що з часом в Україні сформується повноцінна банківська система, яка буде здійснювати сприяння активному ринковому розвитку економіки країни.

Планомірне і послідовне впровадження у масштабах країни комплексу запропонованих заходів може пришвидшити розвиток банківської системи, створивши реальні передумови для виникнення на фінансових ринках повноцінного конкурентного середовища та формування конкурентоздатності банківського сектора на світовому рівні.

Подальші дослідження в зазначеному напрямі дозволять деталізувати проблеми, визначити їх об'єктивні та суб'єктивні передумови, розробити ефективні правові, адміністративні та економічні механізми їх подолання.

Література:

1. Лобач О. Платоспроможність та істотна загроза платоспроможності банку : визначення і зміст / Лобач О. // Юридична Україна. – 2005. – № 12. – С. 47-55.
2. Логінов О. Історія становлення та розвитку платіжних систем України / Логінов О. // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 12. – С. 131-136.

3. Львов Ю. Банки и финансовый рынок / Львов Ю. – СПб. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 527 с.

4. Коммерческие банки и их операции / Маркова О., Сахарова Л., Сидоров В. – М. : ЮНИТИ, 2005. – 277 с.

5. Мишкін Ф. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Мишкін Ф. – К. : Основи, 2008. – 763 с.

6. Яценюк А. П. Обґрунтування принципів і стандартів банківського регулювання та нагляду / Яценюк А. П. // Вісник Української академії банківської справи. – 2009. – № 1. – С. 3-8.

РЕЦЕНЗІЯ

на навчальний посібник Яковенка Романа Валерійовича [Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл. Обсяг – 32,6 др. арк.]

Навчально-методичне забезпечення викладання економічних дисциплін в сучасних умовах має враховувати зміни в структурі навчального процесу, в умовах переходу до Болонської системи освіти. Йдеться про збільшення обсягу годин, призначених на самостійне вивчення предметів і відповідне скорочення лекційних та практичних (семінарських) занять, широке впровадження дистанційної системи навчання. Підготовлений навчальний посібник відбиває усі потреби вивчення відносно нового навчального курсу „Національна економіка”, в умовах саме таких трансформацій в структурі вищої освіти України.

Посібник орієнтується на якомога ширше викладення навчального матеріалу, наводить різні погляди на актуальні проблеми української та світової економіки, розширює загальний кругозір користувача. При цьому матеріал викладено доступно, зрозуміло, правильно розставлено акценти щодо

першочерговості значення наведеного матеріалу. Наданий рукопис забезпечує навчальний процес необхідними дидактичними важелями, що спрямовуються на максимальну ефективність застосування навчального видання та адекватне засвоєння програми вивчення навчальної дисципліни.

В якості підвищення ефективності та конкурентоспроможності національної економіки упорядник називає інформацію, науково-технічний прогрес, розвиток людського капіталу. Посібник спрямований не лише на механістичне засвоєння та відтворення навчального матеріалу, а й на використання його в процесі написання тестів, розв'язання задач, розгляді дискусійних питань.

Доволі велику увагу в структурі посібника наведено проблемам розвитку людини та задоволенню її потреб, проте питання мотивації праці та сучасного виробництва у посібнику не розкриваються належним чином, що слід назвати недоліком зазначеної праці. Позитивним надбанням слід назвати збільшення обсягу навчального матеріалу порівняно з обов'язковим обсягом засвоєння знань, тому запропонований посібник може бути використаний при вивченні інших дисциплін, написанні курсових та кваліфікаційних робіт.

В цілому підготовлене видання має системний і логічний характер, відповідає типовій робочій програмі та систематизує досвід підготовки навчальних посібників та підручників із зазначеної проблематики. Підготовлений матеріал рекомендовано в якості навчального посібника для студентів економічних спеціальностей.

Доктор економічних наук, професор

Семикіна Марина Валентинівна

12. 10. 2009 р.